



Universiteit
Leiden
The Netherlands

The importance of conspiracy theory in extremist ideology and propaganda

Fink, A.H.

Citation

Fink, A. H. (2020, April 16). *The importance of conspiracy theory in extremist ideology and propaganda*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/87359>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/87359>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page



Universiteit Leiden



The handle <http://hdl.handle.net/1887/87359> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Fink, A.H.

Title: The importance of conspiracy theory in extremist ideology and propaganda

Issue Date: 2020-04-16

Samenvatting (Dutch summary)

Sinds ten minste de Franse Revolutie is er een duidelijk aanwijsbare traditie van complottheorieën ontstaan die het bestaan van een krachtig geheim netwerk suggereert, dat de wereld overneemt of op het punt staat om de wereld over te nemen onder het mom van het verdedigen van verlichting, vrijheid, zelfbestuur en liberalisme. Dit proefschrift beschrijft de ontwikkeling van dit idee – de Grote Complottheorie genoemd – en onderzoekt de impact hiervan. Daarnaast demonstreert het dat er een samenhangende traditie bestaat die een beslissende invloed heeft gehad op wereldzaken. Dit is voornamelijk duidelijk in zijn rol bij het inspireren van gewelddadige en ondermijnende groepen om deel te nemen aan “tegen-complottheorieën” tegen de kwaadaardige en denkbeeldige vijand. Dit proefschrift bevestigt ook het cruciale belang van propagandacampagnes bij het vormen en verspreiden van het idee van de Grote Complottheorie.

Om aan te tonen dat dit een samenhangende traditie is, biedt dit proefschrift een geschiedenis van de Grote Complottheorie, met een speciale aandacht voor de cruciale bijdrage van propagandacampagnes aan de ontwikkeling ervan. Dit proefschrift laat vervolgens zien dat dit idee is opgenomen in de kern van ideologieën, die betrekking hebben op verschillende belangrijke extremistische groepen.

De Grote Complottheorie volgt ook enkele basispatronen van verhalen over “paleis-samenzweringen”, die voor een tijdperk van de monarchie ook complottheorieën kunnen worden genoemd. Deze omvatten verhalen van misleidende usurpatoren, die regeren in plaats van de ‘ware’ koning, en het idee dat een zogenaamde soevereine koning gevangengenomen zou kunnen worden door een bepaalde groep die hem manipuleert, met behulp van misleiding om zich indirect de macht toe te eigenen. De Grote Complottheorie gebruikt deze verhalen en past ze op grote schaal toe – zonder daarbij een misleiding te vormen door één koning of alle mensen voor de gek te houden door te stellen dat één man niet is wie hij is, maar eerder door volledige populaties te manipuleren middels misleiding in zogenaamde ‘vrije’ samenlevingen.

De vroegste verschijning van de Grote Complottheorie die in dit proefschrift wordt besproken, is een Oostenrijkse reactie op propaganda met betrekking tot de Franse Revolutie in de vroege jaren van 1790. Onder het beschermheerschap van de Oostenrijkse keizer organiseerde de schrijver Leopold Hoffman een tijdschrift genaamd *Wiener Zeitschrift*. Dit tijdschrift verdedigde de opvatting dat de Franse Revolutie het werk was van de Beierse Illuminatie, een geheim genootschap dat jaren daarvoor in Duitsland een schandaal had veroorzaakt. Hoffmann betoogde dat de Illuminatie zichzelf opnieuw had gevormd en was begonnen met een plan om alle regeringen en religies in Europa te vernietigen, door een revolutie teweeg te brengen onder de mensen door middel van valse liederen over vrijheid en gelijkheid. Het binnentreden van de Illuminatie bij de vrijmetselaarsverenigingen zou dit complot hebben vergemakkelijkt.

De ideologische erfenis van Hoffman werd overgenomen door latere schrijvers, met name Augustin Barruel en John Robison, die zeer populaire boeken schreven die het idee verspreidden van een Illuminatie/Vrijmetselaar-samenzwering, om de wereld

over te nemen onder het mom van het verspreiden van de Verlichting en de democratie. Deze versies werden uiteindelijk opgenomen in een invloedrijk idee dat er Italiaanse en Pruisische geheime genootschappen bestonden die analoog waren aan, verbonden waren met of ondergeschikt waren aan de grotere Illuminatie/Vrijmetselaar Grote Complottheorie tegen alle regeringen en ware religie. Een versie van deze opvatting was geloofwaardig voor keizer Alexander I van Rusland en de Oostenrijkse staatsman Klemens von Metternich. Metternich gebruikte zijn invloed voor het idee van een massale wereldwijde antichristelijke, anti-legitieme-overheid samenzwering in de pauselijke bul *Ecclesiam a Jesu Cristo* van 1821, waardoor het inhoudelijke profiel en de verspreiding van de Grote Complottheorie werd verbeterd. Interessant is dat rond dezelfde tijd enkele Anglo-Zwitserse edelen in Zwitserland een opstand tegen het Oostenrijkse rijk planden, in de overtuiging dat het onder controle van de Illuminatie was.

Tegen het begin van de 19^e eeuw circuleerden er al honderden jaren anti-jezuïtische samenzweringstheorieën, maar in het midden van de 19^e eeuw begonnen deze samenzweerderige verhalen aspecten van de Grote Complottheorie op te pikken en zelfs samen te voegen. Terwijl de anti-jezuïtische samenzweringen de neiging hadden om in meer liberale kringen in West-Europa te verschijnen, is het inherente nut van dit idee voor propagandisten, en dan voornamelijk propagandisten van het absolutisme, evident voor de opname door Russische propagandisten die zich verzetten tegen de Poolse opstand van 1863. Het middelpunt van deze anti-Poolse campagne was de Poolse Catechismus, een document dat beweerde een vastgelegd plan van de Jezuïeten te zijn om Rusland te vernietigen door middel van Poolse omverwerping. Dit document is een niet-erkende voorloper van de meer beruchte anti-Joodse tekst, de *Protocols of the Elders of Zion*.

Deze Russische versie van de anti-jezuïtische samenzweringstheorie werd waarschijnlijk aangepast naar een anti-Joodse samenzwering door Jacob Brafman, die het idee van een massale wereldwijde samenzwering van Kahal (een traditioneel Joods lokaal zelfbestuur in Oost-Europa) populair maakte. In West Europa was de Illuminatie/Vrijmetselaarsversie van de Grote Complottheorie ook overgenomen om anti-Joodse elementen te bevatten, ofwel voor het afschilderen van een Joodse samenzwering als een krachtige bondgenoot van de Illuminatie/Vrijmetselaarsamenzwering of als de feitelijke leider van de samenzwering. Onder andere Joseph de Maistre droeg bij aan deze traditie, maar het verscheen ook in Portugal in 1821 in steeds meer gangbare anti-republikeinse propaganda. In deze periode is het nut van de Grote Complottheorie voor propagandisten die het liberalisme aanvallen heel duidelijk, omdat het bestaan van een dergelijk antichristelijk netwerk "veilige" liberale hervormingen onmogelijk zou maken en de kwaadaardige samenzwering ten goede komen.

Door de toenemende bekendheid van Joodse bankiers konden de geruchten over hun invloed worden verwerkt in verhalen over een massale Joods-maçonnieke complottheorie in de tweede helft van de 19^e eeuw. Enkele aanhangers van tsarisme en vijanden van economische en politieke hervormingen, vonden het idee van een joods-maçonnieke samenzweringstheorie overtuigend en begonnen het op te nemen in propaganda tegen hervormingen in het Russische rijk. Het meest beruchte document

van deze trend is de *Protocols of the Elders of Zion*, dat beweerden de geheime plannen van de Joden te zijn om de wereld over te nemen door vrijmetselaars, liberalisme, kapitalisme, socialisme en democratische hervormingen te gebruiken. Deze protocollen zijn in hun oorspronkelijke context duidelijk een dun verhulde lofzang voor de Russische absolutistische regering. Dit document, en het verhaal dat het ondersteunde, werden op grote schaal gebruikt door pro-tsaristische propagandisten die op de revolutie van 1905 reageerden met de steun van de Russische staat. Het bereik van hun ideeën werd hierdoor vergroot. Deze propaganda zette het idee van een grote denkbeeldige Joodse vijand voort die Rusland manipuleerde en, inderdaad, de wereld manipuleerde.

Na het volgen van de ontwikkeling van het idee van deze denkbeeldige vijand, een superkrachtige samenzwering die werd ontwikkeld door generaties van propagandisten, gaat het tweede deel van dit proefschrift voornamelijk over de manier waarop dit idee ondermijnende extremistische groepen in de 20^e en 21 eeuw beïnvloedde en inspireerde, beginnend met het Leninisme.

In de Eerste Wereldoorlog omarmde Lenin de anti-Joodse samenzweringstheorie van de Engelse liberale schrijver John A. Hobson, om het voortbestaan van kapitalisme door het imperialisme, en de keuzes van veel collega-socialisten van Lenin, te verklaren. Hobson geloofde dat kleine groepen Joodse bankiers elk van de grote mogendheden beheersten, inclusief de vermoedelijk democratische, en samenzweerderig hun regeringen en bevolkingen manipuleerden om imperialistische avonturen te ondersteunen die voordelig zouden zijn voor deze bankiers. Lenin volgde dit idee en integreerde het in zijn bolsjewistische ideologie middels zijn theorie van het imperialisme. Een van Lenins best bekende werken *Imperialism: The Highest Stage of Capitalism* is een uiteenzetting van dit idee en laat zien hoe een versie van de Grote Complottheorie een essentieel onderdeel is geworden van de bolsjewistische ideologie. In de aanloop naar de Russische Revolutie van 1917, en de bolsjewistische staatsgreep van oktober 1917, gebruikten Lenin en zijn volgelingen de theorie van het imperialisme van Lenin om de geallieerde machten aan te vallen als niet-democratisch en de Russische republiek als dienaar van een samenzwering van bankiers. De Bolsjewieken werden geholpen in deze ondermijnende en propagerende inspanningen door geheime Duitse hulp. De theorie van Lenin over het imperialisme speelt ook een grote rol in een ander groot werk van Lenin, namelijk in *The State and Revolution*.

Ondertussen waren er in Duitsland enkele emigranten uit het Russische rijk behulpzaam bij de vorming van de nazipartij. Een deel van hen kwam samen in München en richtte de organisatie *Aufbau* op als onderdeel van de poging om het Sovjetregime omver te werpen. De organisatie raakte echter betrokken bij een ondermijning tegen de nieuwe Duitse republiek. De leider van deze organisatie, Ludwig Maximilian Erwin von Scheubner-Richter (die opgroeide in het Russische rijk), werd een van Hitler's mentoren, net als een ander lid van de organisatie Alfred Rosenberh (die ook uit het Russische rijk kwam). Beide mannen droegen bij aan het overbrengen van de Joods-maçonnieke versie van de tsaristische periode van de Grote Complottheorie naar Hitler. *Aufbau* leverde een belangrijke bijdrage aan de vorming van de nazipartij en een onderzoek van het tijdschrift van de organisatie, de *Aufbau Korrespondenz*, onthulde hoe zij een complottheorie van Russische oorsprong hadden aangepast aan de Duitse

omstandigheden. Scheubner-Richter and Rosenberg moedigden Hitler aan om zijn mislukte staatsgreep van 1923 te proberen. Hitler schreef *Mein Kampf* terwijl hij in de gevangenis zat na deze poging tot een staatsgreep en in dat boek is goed te zien hoe Hitler de Joods-maçonnieke/Joods-Bolsjewistische samenzweringstheorie combineerde met meer racistische gedachten. De denkbeeldige vijand van de massale internationale Joodse samenzwering die het kapitalisme en het communisme voedde, bleef tot het einde van de Tweede Wereldoorlog de primaire tegenstander in Hitler's geest en in de nazi-ideologie.

Zowel de nazi's als het Sovjetregime zonden propaganda uit naar het Midden-Oosten, die beide samenzweringstheorieën verspreidden en stelden dat het Westen onder de controle lag van schaduwkrachten (ofwel een Joodse samenzwering of een samenzwering van imperialistische bankiers). Vooral de nazipropaganda in het Arabisch benadrukte dat er een massale Joodse samenzwering tegen de islam was, die met succes de islam had gecorrumpeerd en westerse machten manipuleerde om te doen wat zij wilden in het Midden-Oosten. Een van de grote voorvechters voor dit idee was Hajj Amin al-Husseini, een Palestijnse leider die tijdens de oorlog voor de nazi-radiopropaganda werkte. De Sovjetpropaganda had de neiging te benadrukken dat het zionisme een dienaar was van een westerse samenzwering van imperialistisch financieel kapitaal en dat de oprichting van Israël deel uitmaakte van een breed anti-Arabisch plan in het Midden-Oosten. Veel van de ideeën die door nazi- en Sovjetpropaganda worden verspreid, kunnen hierop volgend worden gevonden in Nasseristische radiopropaganda uit de jaren 1950 die voortkomen uit een nationalistisch Egypte.

Deze ideeën kunnen later worden gezien in prominente radicale stammen van zowel de soennieten als de sjiieten. Sayyed Qutb, een lid van de Egyptische Moslimbroederschap en een gedesillusioneerde voormalig voorstander van de revolutie van Nasser in Egypte, maakte van de anti-Joodse versie van de Grote Complottheorie een pijler voor zijn theologie via zijn idee van moderne *jahiliyyah* – bewegend dat de islamitische wereld onder invloed was van een Joodse anti-islamitische samenzwering van meerdere generaties. Dit idee komt vooral naar voren in zijn Koran commentaar. Qutb organiseerde zelf een gewelddadige en ondermijnende groep om tegen de Egyptische regering te staken, waarvan hij en zijn volgelingen vonden dat deze onder controle stond van een Joodse/imperialistische samenzwering. Na zijn executie voor het in kaart brengen van dit soort ondermijnende activiteiten, zijn er enkele opvolgers van hem doorgegaan met het organiseren van dit soort aanvallen op de denkbeeldige vijanden van de Grote Complottheorie, die volgens hen de islam actief corrumpeert. De leiders van Al Qaida – Usama bin Laden en Ayma al-Zawahiri – zetten deze traditie voort door aanvallen van Al Qaida op westerse doelen. De strategie van Al Qaida, is gericht tegen de VS en de veronderstelde geheime Joodse wereldregering die deze controleert.

De Iraanse geestelijke Ruhollah Khomeini introduceerde ook een versie van de Grote Complottheorie in zijn ideologie. Hij beweerde dat zijn nieuwe idee van *velayat-e-faqih* – het idee dat islamitische geestelijken staatshoofden zouden moeten zijn – niet nieuw was, maar dat dit in feite het oorspronkelijke plan was van de profeet Mohammed.

Khomeini verklaarde het gebrek aan historisch precedent voor *velayat-e-faqih* door de nadruk te leggen op het feit dat de massale Joodse samenzwering tegen de islam al eeuwen bezig was en het zou in de laatste drie eeuwen geholpen zijn door een recentere imperialistische samenzwering tegen de islam. De kwaadaardige werkzaamheden van deze samenzweringen, en de noodzaak om er tegen te strijden, worden uiteengezet in zijn baanbrekende werk *Governance of the jurist* en dit blijft een belangrijke ideologische tekst van het huidige Iraanse regime.

Dit proefschrift toont de cruciale rol die de verschillende versies van de Grote complottheorie spelen aan in vier grote extremistische ideologieën, voornamelijk door een aantal van de bovengenoemde fundamentele ideologische teksten van deze groepen nauwkeurig te lezen en hun propaganda te onderzoeken. Het onthult de belangrijke rol die eerdere propagandacampagnes van de inmiddels ter ziele gegane regimes vandaag de dag nog steeds hebben, en het duidt op een verband tussen geloof in een massale superkrachtige samenzwering en een wending naar ondermijnd geweld.